

ประสบการณ์โรคไข้ขาวกระบือไทย

โดย... เจริญ สุวรรณกนิษฐ

โรคไข้ขาว หรือ White scour คำรากดำวได้คงสรุปความโดยย่อ ๆ ว่า เป็นโรคอุจจาระร่วงของลูกสัตว์ เกิดจากสาเหตุได้หลายประการ แตกต่างกันไปตามชนิดของสัตว์ที่ป่วย จะเอาเนื้องไปว่าเกิดจากเชื้อโรคชนิดนั้นชนิดนี้เอาแน่ได้ยาก ที่ใกล้เคียงหน่อยก็เห็นจะโตแมก โรคไข้ขาวของไก่ ที่ว่าเกิดจากเชื้อจำพวก Salmonella ซึ่งเป็นสาเหตุที่สำคัญ แต่โรคไข้ขาวของลูกสุกรนั้นจะเชื่อเอาว่ามีเชื้อโรคเป็นสาเหตุสำคัญ ก็ยังเอาเนื้องไปไม่ได้ เพราะยังมีปัจจัยอื่น ๆ เป็นส่วนประกอบที่จะทำให้ลูกสุกรเป็นโรคไข้ขาวด้วย เช่นการขาดแร่ธาตุ วิตามินและความชื้นและสภาพกระโถนที่สกปรก ยิ่งโรคไข้ขาวของโค กระบือแล้วดูออกจะยุ่งหนักขึ้นไปอีก ปรากฏตามตำราที่มีผู้เขียนไว้ ได้กล่าวไว้แต่อาการของโรคไข้ขาวที่เกิดขึ้นแก่โคกระบือ อาจจะเห็นได้ว่า ประเทศที่เจ้าของตำราคงจะไม่ม้กระบือ หรือมีก็คงไม่เป็นโรคไข้ขาวเหมือนอย่างกระบือไทยเรา ดังเช่นโคในเมืองไทยเรา ที่ไม่ยอมเป็นโรคไข้ขาวอย่างโคในประเทศที่มีตำรากดำวไว้เป็นต้น จึงเป็นเรื่องตรงกันข้ามและแปลกประหลาดไปเสียจริง ๆ การที่ต้องสืบสาวราวเรื่องมาพูดอย่างนี้ มิใช่ว่าจะเอามะพร้าวมาขายสวน แต่เพื่อจะแยกแยะให้เห็นความแตกต่างของโรคที่เรียกกันว่าโรคไข้ขาวของลูกสัตว์เท่านั้น

ต่อไปนี้จะได้เล่าถึงประสบการณ์ทีเดียวแก่ โรคไข้ขาวของกระบือในเมืองไทยเราบ้าง เริ่มขึ้นจากประสบการณ์ที่ได้ประสบมาเป็นเวลานานปี ในจังหวัดภาคเหนือ โดยที่เห็นว่าโรคนี้ถ้าจะเป็นโรคที่สำคัญ มันทอนล้มมะโนครวัชของกระบือไทย ที่กำลังท้องจำนวนอยู่ในขณะนั้นได้ทางหนึ่ง ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากโรคนี้ในปีหนึ่ง ๆ นับได้ว่าเป็นความเสียหายที่เกิดรองไปจากโรคเอไมรายิกเซพติซีเมียก็ว่าได้ หากเมื่อใดเราได้ตั้งมือทำการสำรวจสภาพของโรคนี้ขึ้นแล้ว เมื่อนั้นเราจะทราบความเสียหายอันแท้จริงของมันได้แน่นอน ผู้เขียนมีเหตุผลพอที่จะยืนยันคำพูดที่อื่นได้อยู่เสมอ ฉะนั้นจึงได้พยายามพินิจจุดสนใจไปยังกรมปศุสัตว์ เพื่อพิจารณาตามตัว ๒ หรือ ๓ ครั้ง ในขณะที่ทำหน้าที่เป็นสัตวแพทย์จังหวัด แต่ก็มีครั้งหนึ่งที่ได้มีเจ้าหน้าที่ฝ่ายวิชาการของกรมปศุสัตว์ และ USOM เกิดสนใจถึงกับสละเวลาไปซักถามสภาพของ

โรคนี้จากราชฎาเจ้าของสัตว์โดยตรง เมื่อปี ๒๕๐๖ มาแล้วครั้งหนึ่ง การตอบถามเราได้
 ดุ่มเอาเฉพาะบริเวณหย่อมบ้านเพียงหย่อมเดียวในหมู่บ้านนั้น มีไข้ทั้งหมึกได้พบความจริง
 ว่า เพียงหย่อมบ้านเดียวไม่เกิน ๓๐ หลังคาเรือนได้มีกระบือที่เคยให้ลูกเป็นโรคชขาวมาแล้ว
 ถึง ๓๓ เจ้าของ จำนวนกระบือป่วย ๓๕ ตัว จากการตอบถามปากคำของเจ้าของสัตว์ ทุก
 คนให้ถ้อยคำเป็นทำนองเดียวกันว่า แม่กระบือที่เคยให้ลูกเป็นโรคชขาวนี้ ทุกคราวที่ให้ลูก
 ก็จะให้ลูกที่เป็นชขาวทุกคราวไป ลูกที่เกิดเป็นชขาวมักก็จะตายเป็นส่วนมาก หากไม่ตายภายใน
 ใน ๓๐ วัน ก็อาจหายจากโรคได้ แต่ก็เป็นกระบือที่ไม่สมบูรณ์ เมื่อโตขึ้นสืบพันธุ์ได้ ก็
 จะให้ลูกที่เป็นชขาวต่อ ๆ ไปไม่สิ้นสุด ในความเชื่อถือของราชฎาเจ้าของสัตว์ในเรื่องนี้ ได้
 ยืนยันกันหมดทั่วทุกหนทุกแห่ง จนถือเป็นเรื่องเป็นประเพณีว่า หากจะซื้อหากกระบือแล้ว ต้องสืบ
 ประวัติกันก่อนว่า ได้เคยให้ลูกชขาวมาบ้างหรือเปล่า ดังนั้นกระบือที่เคยให้ลูกชขาวมาแล้ว
 จึงซื้อขายกันในราคาต่ำ เพื่อนำไปใช้งานมากกว่าทำพันธุ์ หรือไม่มีการซื้อขายกันเลยโดย
 ฉะนั้นจึงเห็นได้ว่า โรคชขาวกระบือเป็นโรคที่ชขาวนารีงเกี่ยวกันมากเพียงใด

จากประสบการณ์ที่ได้ไปพบเห็นมาด้วยตนเอง ก็มีสิ่งที่ควรระมัดระวังเพิ่มเติมอันเกี่ยวแก่
 สภาพของโรคที่ได้เห็นมาจากถ่ายตา และสิ่งอื่น ๆ ที่ควรนำมาพิจารณาประกอบถึงสภาวะ
 ของโรคชขาวกระบือว่า มีอะไรอีกบ้างที่นอกเหนือจากคำบอกเล่าของราชฎาเจ้าของสัตว์
 ที่ควรนำมาเล่าสู่กันฟังบ้างนั้น คือ ลูกกระบือที่คลอดออกมาแล้วมักจะแสดงอาการของโรค
 ชขาวภายใน ๓ วัน มีน้อยรายที่แสดงอาการนานกว่านี้ แต่ก็ไม่เกิน ๗ วัน อาการที่สำคัญ
 มีอ่อนเพลีย นอนซืมไม่ค่อยคุนหม ถ่ายอุจจาระลงเป็นน้ำเหลว มีฟองสีขาว ๆ คล้ายนม
 บางตัวอุจจาระดีเทาแกมขาว บางตัวพบพยาธิตัวกลมเล็ก ๆ และพยาธิตัวแบนเป็นปล้อง ๆ
 เด็ก ๆ ตัวหนึ่งยาวไม่เกิน ๒ ซม. คุนถ่ายตัวดีคืนถ่ายปนออกมาพร้อมอุจจาระเป็น
 จำนวนมากมาย ทำให้เฝ้าคิดไปว่า โรคชขาวกระบือนั้นที่แท้จริงเกิดจากตัวพยาธิหรือ
 เชื้อโรคกันแน่ และยังได้พบพยาธิตัวแบน ซึ่งตามปกติแล้ว โค กระบือ จะเป็น Inter
 mediate host หาใช่ Adult Host ด้วยแล้ว ยิ่งทำให้แปลกใจยิ่งขึ้นในอาการของโรคนี้ เรื่อง
 นี้ขอมอบให้กองวิชาการของกรมปศุสัตว์เป็นผู้อธิบาย เพื่อให้เกิดความกระจ่างในสัตว์แพทย์
 สาร ในฉบับต่อไปด้วย ข้อสังเกตอย่างหนึ่งก็คือ เชื้อโรคชขาวอาจจะสืบเนื่องกันได้ทาง
 ถ่ายเลือด หรือมีชนิดที่ติดต่อเชื้อโดยทางช่องคลอดเมื่อคอนคลอดออกมา ยังไม่เคยได้ยิน
 ใครพูดถึงลูกกระบือที่เกิดจากกระบือที่ไม่เป็นชขาว ต้องเป็นโรคชขาว แม้จะอยู่ในฝูงเดียวกัน

ความประหลาดอีกอย่างหนึ่งก็คือ
ประเทศอีกด้วย

เมืองไทยเรายังไม่เคยพบโรคที่เป็นโรคไข้ขาวอย่างต่าง

ความสนใจในเรื่องของโรคไข้ขาวกระปือนี้ ได้เกิดจากประชาชนเจ้าของสัตว์ สัตว-
แพทย์เรามากจะต้องเป็นผู้ตอบปัญหาในเรื่องน้อยบ่อย ๆ ในขณะที่ออกไปทำการพัฒนาการ
ประชากร ไปทำการป้องกันกำจัดโรคสัตว์ตามชนบท และอาศัยที่วิชาการ การป้องกันรัก
ษาโรคสัตว์ได้เจริญแพร่หลายมากขึ้น สัตวแพทย์ก็ได้นำเอาความรู้และเวชภัณฑ์จำพวก Su-
lfa Antibiotic และ มาทดลองใช้กับโรคนี้ เมื่อได้ผลเป็นที่พอใจ ความนิยมในงานของ
สัตวแพทย์จากประชาชนก็เพิ่มขึ้น จึงเป็นชนวนพอกที่จะทำการทดสอบผลของการใช้ยาจำ-
พวกนี้ได้มากรายยิ่งขึ้น เป็นการเปรียบเทียบผลต่อไป ซึ่งพอจะกล่าวได้ว่า การป้องกันและ
รักษาโรคไข้ขาวกระปือ โดยใช้ยาจำพวก Sulfa นี้ได้ผลดีเกือบ ๑๐๐ % เค็ม สามารถ
ป้องกันลูกกระปือที่เคยเกิดจากแม่กระปือที่เคยให้ลูกเป็นไข้ขาวทุกราวมาแล้ว ลูกกระปือ
ที่รับป้องกันโดยยานี้สามารถป้องกันลูกกระปือ ไม่ให้แสดงอาการของโรคไข้ขาวได้ หรือ
ถ้าให้ยาช้าเกินไปลูกกระปือแสดงอาการเล็กน้อย ยาก็สามารถรักษาโรคให้หายได้โดย
ง่าย จึงเป็นที่นิยมของเจ้าของสัตว์กว้างขวางยิ่งขึ้น นักวิชาการย่อมมีงานที่ต้องทดลองทำอยู่
โดยมีต้นตอ การใช้ยาสามารถทำให้สัตว์ไม่แสดงอาการของโรคได้ผลดีแล้วก็จริง ความคั้ง
การยังหาได้บรรลุจุดหมายเพียงแค่นั้นไม่ เพราะมีสิ่งที่จะต้องทดสอบอยู่ต่อไปอีกว่า ลูก
กระปือที่เกิดเพราะใช้ยาป้องกันจนไม่แสดงอาการของโรคแล้วนั้น หากมันโตขึ้นมาแล้ว ลูกของมันจะมี
สัมพันธ์ได้ โดยเฉพาะกระปือตัวเมีย เมื่อถึงเวลาผสมพันธุ์ ออกลูกมาแล้ว ลูกของมันจะมี
ส่วนเกี่ยวข้องกับโรคไข้ขาวของยาย (แม่ของแม่มัน) มันหรือไม่เพียงใด โดยไม่ต้องใช้ยา
ชนิดใดทำการป้องกันไว้ก่อนเลย ทั้งนี้เพื่อทดสอบผล-ผลของการถ่ายโรคว่า หลานจะได้รับ
สารถ่ายเชื้อจากยายของมันได้หรือไม่ ในเมื่อแม่ของมันไม่แสดงอาการของโรคจากยายมัน
หากผลของการทดสอบเป็นลบ(ไม่แสดง) อย่างแน่นอนแล้ว ปัญหาโรคไข้ขาวกระปือในเมือง
ไทย ก็จะสามารถทำให้หมดไปจากประเทศได้ โดยใช้ยาจำพวก Sulfa หรือ Antibiotic
คำตอบในข้อนี้แม้จะเป็นประสบการณ์ที่เกิดขึ้นเพียงครั้งเดียว แต่ก็พอจะเป็นความหวังในด้านทด
รองต่อไปก็คือ ในจำนวนลูกกระปือหลายตัวที่เกิดจากแม่ที่เคยให้ลูกขาวมาแล้ว ซึ่ง
ได้ใช้ยา Sulfamezathine ให้กินป้องกันโรคไว้เมื่อตอนคลอดออกมาใหม่ ๆ และสามารถ
ป้องกันไม่ให้ลูกกระปือแสดงอาการของโรคไข้ขาวได้นั้น ได้มีกระปือของราษฎรตัวหนึ่ง เกิด

เป็นกระบอกศิวเม็ย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๖ เจ้าของได้ปฏิบัติตามที่ได้แนะนำไว้ คือไม่ใช่ยานิตโต บ้องกันหรือรักษาแต่อย่างใด ได้ปล่อยคุดอาการ เพื่อทดสอบว่าจะแสดงอาการผิดแปลกประการใดบ้างหรือไม่ จนถึงวันที่เขียนเรื่องนี้ได้ประมาณ ๓ เดือนเศษ ลูกกระบอกก็ยังคงสมบูรณ์ ไม่แสดงอาการเจ็บป่วยแต่อย่างใด

ประสงค์การที่^๑ได้รับจากเรื่องโรคนิวของกระบอก^๒ แม้จะเป็นการทดลองและการวินิจฉัยเหตุการที่^๓ด้วยหลักวิชาการ ตลอดจนเปอร์เซ็นต์ในผลที่^๔ได้รับอันเนื่องจากการทดลองเพียง ๓ เดือน ซึ่งยากที่จะนำเอามาเป็นหลักประกันความแน่นอนได้ก็จริง แต่มันก็เป็น^๕ประสงค์การที่เกิดขึ้นแล้วจริงตามที่^๖ได้บรรยายมาแล้วทุกประการ การที่ได้พยายามเล่าเรื่องราวต่าง ๆ มาจนบัดนั้น ก็เพื่อจะช่วยให้ท่านเจ้าหน้าที่ของวิชาการ กรมปศุสัตว์ ได้เกิดความสนใจหันมาทำการวินิจฉัยพิจารณาถึงมือทำการทดสอบ ความเป็นมาของโรคนี้ดูบ้าง ซึ่งอาจจะ^๗เป็นประโยชน์แก่ราชการของกรมนี้ ทั้งจะเป็นกุศลแก่ชาวนาไทย ให้ได้ผลอย่าง^๘แน่นอนตามหลักวิชาการต่อไป เดียวใจที่ข้าพเจ้าไม่สามารถที่จะติดตามผลของการทดลองที่^๙ทำมาแล้วต่อไปได้ ซึ่งมีบางอย่างที่ควรจะได้ทำต่อไปอีก เพราะข้าพเจ้าไม่มีโอกาสที่จะทำ^{๑๐}ได้ต่อไปนั่นเอง

ฝูงชนกำเหนิดคล้าย

คลึงกัน

ใหญ่ย่อมเพศผิวพรรณ

แมกบ้าง

ความรู้อาจเรียนทัน

กันหมด

เว้นแต่ชั่วดีกระด้าง

หอนแก่ฤาไหว

พระราชนิพนธ์ ร. ๕